

en droetheit naar God, ja, die hebben ook de verworpen wel zeer zeker. Dat ge-
tuigt u genoegzaam zoo menig verwilder-
de van geest, zoo menig omvloedende in
onrust en wanhoop, zoo menigen die de
hand aan eigen leven sloeg, en ook zoo
menig verworpen die een schriklijk sterf-
bed heeft.

Ook dit laatste gaat niet altoos door.
Bij duizenden sterven ze heen, die buiten
Jezus sterven, en die toch kalm en gela-
zen den adem uitblazen, dat men zeggen
zou, hoe is het mogelijk, zonder een borg
voor zijn ziel en een hope des beteren levens
zoo onaanvaardig en gevoelloos de eeuwig-
heid in te gaan!

En toch zoo komt het gedurig voor.
Voor zelfs, dat als er twee sterven, de
één bevestigd en de andere onbega-
digd, en dat dan toch de bevestigde veel
zwaarder doodsrijd heeft dan de verwo-
pene, die alsof hij geen ziel te verliezen
had, wegsterft als een hond, zonder te
kreunen of te blaffen.

Maar soms is dit toch anders. Soms is
het sterfbed van zulk een persoon, die
buiten Christus sterft, vreemd, en het is
gezien, hoe zulke rampzaligen onder de
vreeselijkste vervloeken, die hun lippen
uitbraakten, nog met hun laatste ont-
tocht God gruwelijk lasterden, tot ze ein-
delijk machteloos ineenzonken, en hun tong
verstijfde in hun mond.

Toch is aan deze zijde van het graf
volle en klare ontdekking over hun toestand
voor dezulken niet mogelijk; want
geestelijk licht ving hun ziel niet op; en de
sluier van het aardse leven bleef tot aan
hun jongsten snik voor hun oog hangen.

Dit is altoos de uitwerking van dit aardse
leven. We zien hier schijngehaltes en on-
ware verhoudingen, maar de wezenlijkheid
der dingen zien we hier niet.

Gods algemeene genade vrocht dat zoo,
omdat het leven op aarde voor den zon-
daar niet zoo zijn uit te houden, zoo die
sluier voor hem werd weggenomen, en hij
de dingen zag gelijk ze waren.

Maar met den dood heeft dat uit.

Als eindelijk, eindelijk dan die slui-
er van het aardse leven wegvallt, en onze ziel
van het lichaam scheidt, en we in de klare
eewigheid ingaan, dan ziet, ook zonder
geestelijk licht, de verloren de wezenlijk-
heid der dingen, gelijk ze voor God be-
staan, en wijkt het zelfbedrog, waarmee
hij waande zich aan de hand van den le-
vendigen God te kunnen onttrekken.

Dan valt hij in de handen van dien le-
vendigen God en voelt hoe schriklijk het is.
Want God is hem dan een verterend vuur.

En toch is er dan geen roepen, dat God
onrechtvaardig is.

Nee, ook hij dringt dan niet uit God
in het besluit zijner verwerping, maar
alle verworpen zien in dat vreestelijk besluit
door het prima van hun *verschrikte con-
scientie*.

Ze voelen, weten en bekennen dan, hoe
ze al de dagen van hun aanzijn dien God
gehoond, verworpen en mi kend hebben. Ze
zien dan klaarlijk tegen wat liefds ze zich
hebben verhard.

En het elad is, dat de innerlijke zelf-
verseuring het hun inwendig getuigt:
*Ik heb mijn God verworpen, en daarom
verwerpt Hij mij!* t) KUYPER.

t) Men vraagt ons of we wel terecht de *uit-
werking* in onderscheiding van de *geestesdood* op
den Christus toepasten. Hierop dient het antwoord
dat de Christus niet uit velen verlosser is, en dus in
dien zin niet uitverloren kan heeten. Maar dat de daad
der uitverloren, in zoverre ze in een aanzijn in
eewig welbelagen, ook van Hem geldt.

„Onthoud het goed aan zijn meester niet!”

Onthoud het goed van zijn
meester niet, als het in het
vermogen uwer hand is het
doet. Spreuk 1: 27.

De praktijk onder vaders was streng; streng
bovenal op het punt van *eerlijkheid*. Een Hol-
landsch koopman stond in alle landen en op
alle markten als de belichaming der eerlijk-
heid. En wat nering dreef of taken deed in
onze aloude republiek zoo letterlijk, soms
tot in het kleinste detail toe, op stipte, strikte,
strenge nauwgezetheit in levering van waar en
betaling van schulden.

Dat lag niet aan hen, alsof zij betere of andere
mensen waren dan wij; maar aan het Woord
Gods dat onder hen gepredikt was; aan de
macht van Gods ordinantie die onder hen
was doorgedrongen; en aan het geloof, dat
wie op God ook in zijn handel zag, door dien
God van hemel en aarde ook in zijn handel
zou worden getuigd.

Er staat in de Spreuken: Vereer den Heere
van uw goed en van de eersten aller uwer
inkomsten, en dan zullen uw schoven vol
zijn van goed. Toepassing dus van het ster-
ven om te leven ook op uw bezitting. Wie
houdt wat hij heeft, verarmt, en wie geeft van
zijn bezit, dien maakt God rijk.

En dat woord nu is aan onze vaders waar
gemaakt. Ten gevolge van de krachtige
prediking van de Wet des Heeren was een diep
besef van de schuldige zonde der oneerlijk-
heid hun ingeprent. Uit dat besef ont-
kiemde een stipt eerlijke handelsusantie. Die
handelsusantie drukte haar stempel van eer-
lijkheid op alle bedrijf en nering. En
als soms uitzicht op oneerlijke winste
verlokte, ontried de hebaucht zelfs, om
naar dat lokaas de hand uit te steken. Immers
ze stonden in de vaste overtuiging, dat stipte
eerlijkheid hun op den langen duur noch mach-
tiger er diert en daardoor nog milder winst in
den schoot zou werpen. Hun stelregel was:
Eerlijk duurt het langst.

Wel waren er ook in die dagen uitsonde-
ringen, en werd vooral in den hoogen groot-
handel soms schandelijk gespeeld; maar de
manieren van het volk leden daar niet onder.
De volksgewoonte bleef soliede en prompt.

Thans, helaas, is dit anders geworden. De
kracht van het Woord is er bij ons volk ge-
heel uit. Men drift op den nacht kabbelden
stroom der bechaving. En de uitkomst is,
dat men van alle kant tegen bedrog, fopperij

en oplichting op zijn hoede moet zijn; dat er
bijna geen waar meer te vertrouwen is; dat
in alle tak van handel leelijke praktijken ge-
woonte zijn geworden; dat men op credit in
stede van op kapitaal teert; en dat schulden
en faillieten een ornament des levens schijnen.
Daardoor is de volkssade achteruitgegaan;
de volksusantie onder het vroeger zedelijk peil
gedaald; de volksgewoonte alom en mat ge-
worden; en kan er o. zooveel door, dat er
niet door kan bij God noch bij den man die
voor God bij zijn conscientie leeft.

En zeg nu niet: „Zoo is het in de wereld,
maar onder Gods kinderen niet”; want dit
zeggen rust op een hoogst bedenkelijke dwa-
ling; op de dwaling namelijk alsof een kind
van God niet aangestoken zou worden door
de kwade praktijken van zijn vakgenooten.

In elk vak van nering, waar ge in komt,
bestaan usantie; ge hebt te handelen en te
rekenen met personen die bij die veelszins
kwade usantie zijn opgegroeid; en als gij nu
tegen die usantie in wilt gaan, krijgt ge heel
de markt tegen u, maakt ge uw handel moei-
lijk en lijdt ge natuurlijk schade.

In dien strijd bezwijken de meesten; en
dan hebben ze *twacelert geweten*, het één
voor het *particuliere* leven, en dan nog een
handelsgeweten er bij. En overmits ook de
orthodoxe prediking in onzen tijd veel te een-
zijdig in de mysteriën des geloofs blijft hangen,
en van een degelijke, diep ingaande, ontdek-
kende prediking van Gods Wet, in haar toepassing
op het leven veelszins vervreemd is,
bezwijkt dan ten leste de beste, en doet zij
het ook op eenigen afstand, met die onzuivere
praktijken mee.

Dit nu is een kwaad. Een ongerechtigheid
die bestreden moet. En waar Gods Woord de
uitspraak tegen stelt: *Dat ge het goed niet aan
zijn meester moogt onthouden!*

Het sterkt taat dit zeggen het niet betalen
van schuld aan.

Schuld is geld waarover niet gij heer zijt,
maar waarover een ander meester is. Het is
van hem, niet van u. En op u rust van Gods-
wege de verplichting om dat geld zoo spoedig
mogelijk bij zijn meester thuis te brengen.

Evenals ge een kind van een ander, dat
verdwaaft was, niet bij u zoudt houden, maar
ijlings naar zijn vader terugzendende, zoo ook
moet ge met schuldigd doen. Schuld is een
verdooid kind, dat niet bij u hoort en in uw
huis niet blijven mag, maar terug moet naar
zijn eigen huis.

Voor al bij den arbeider zij dat gebod u
heilig. Het loon van den daglooner wil
de Schrift dat zelfs niet bij u *overnachten* zal.
Ja, stipte, strikte betaling van het loon van
den arbeider is een der eersten en heiligste
rechten van de mingevoeden, waar de Heere,
wie oogen op alle plaatsen zijn, streng
op let.

Evenzo staat het met de *betaling van reke-
ningen*. Ook daarbij sloop ongelooflijk sordig-
heid in. Voor sommigen is het laten staan van
rekeningen soms tot twee en meer jaren, zelfs
regel geworden. Zelfs is er gehoord van een
rijk man, die een prachtige kast vol zilverwerk
had aangekocht en die er op roemde, dat al
deze pracht was aangeschaft door rente, die
was uitgespaard door zijn laat betalen van
rekeningen. Dit nu is klunklare roof. Gestolen
geld. Rente die aan den winkelier toebe-
hoorde, en dus aan zijn meester onthouden
wierd. En wat de zaak nog erger maakt: sluit
die boze usantie eenmaal in, dan is de win-
kelier ook slim, zondig op zijn beurt, en kalkt
de rekening dikker aan. En aldus worden koop-
per en verkooper beiden bedrogen.

Ook bij het *lenen van geld* sluipt er dan
kwaad in. Eertijds zag men op tegen leenen,
want men wist: Geleend geld is eere-schuld,
en hever droog brood, dan geleend geld niet
op tijd terug te brengen aan zijn meester.
Maar ook hierover bestaan thans andere
denkbeelden. Menschen die zich schamen, n zou-
den om u een gift te vragen, komen kwansuis
lenen. Leenen met belofte van terug-
betaling in hoofdsom en rente. Zoo heft
men hier zijn hoofd op. Het is nauwe-
lijks een gunst, die ge bewijst. Louter een
zaak van handel. Maar heel anders zijn
daarbij soms de overleggingen des harten.
En als nu het geleende geld opgeteerd is, acht
meer dan een dat *geleend geld slapen mag*.
Een kwaad dat reeds zoover inkroop, dat het
regel is, bij leenen te denken: „Och, dat geld
ben ik toch kwijt!”

Dit nu wordt een vloek voor onze samen-
leving. Zoo wordt de maatschappij van de
ordinantie Gods afgeschoven. Soliditeit raakt
zoek. Het vertrouwen vlucht naar de woestijn.
En het eind is, dat alle zaken achteruitgaan;
onze waar op de markt geen prijs meer kan
bedingen; failliet aan de orde van den dag
is; tal van personen wrak staan; en als straf
voor dit alles de zegen des Heeren wijkt, die
eens ons volk had rijk gemaakt.

„Onthoud het goed aan zijn meester niet!” is
voor deze kanker het enig proef houdend medi-
cijn; mits ge begint met dezen gulden regel aller-
eerst op den Heere zelve toe te passen.

Zijns is al uw goed. Hij gaf het u slechts
om er over te rentmeesteren, en er over te rent-
meesteren onder beding, dat ge elk jaar Hem
en zijn armen een door Hem bestemd deel
er van zoudt afstaan.

Noem nu dat deel *eersten van tien*, dat
doet er niet toe. Zooveel staat vast, dat een
vast deel van uw inkom n aan uw vrije be-
schikking onttrokken en door God voor zijn
dienst en zijn werk voorbehouden is.

En indien er dan ook in de laatste jaren
eenig meerder welvaren onder ons Christenvolk
waarneembaar is, dan hebt ge dit daar vooral
aan te danken, dat God de Heere door den
loop der gebeurtenissen in zake kerk en school
een deel van zijn volk *dwingt*, om veel milder
en ruimer dan eertijds *dit deel uit het goed*
niet langer voor eigen gebruik aan Hem te
onthouden.

Want *ontlenen aan God* het deel dat Hij
zichzelven voorbehield, dat, en niets anders is
het, zoo ge uw eersten en uw tienden niet
besteedt voor zijn dienst en zijn armen, maar
aanwendt voor eigen genot of geldbelegging.

Dat mag niet. Dat is zonde. Een kwaad
waarbij de gerechtigte wrake Gods niet achter-
blijft.

Immers de Heere hoort het geroep, als de dienst
zijner kerk in armoe kwijnt. Hij hoort het
geroep als uw scholen in verlegenheid tobben
moeten. Hij hoort het geroep, als de blinden
en krankten hun hulp derven. En Hij hoort
ook het geroep van zijn armen, als de arme
Lazarus omkomt en de rijke man in overdaad
liert.

Dit deel van uw goed is het uwe niet. Het
is Gods. De Heere is van dit deel van uw
goed de Meester.

En daarom wees u als ge iets ook maar

van dit deel van uw goed aan zijn goddelijken
Meester onthoudt.

KUYPER.

Amsterdam, 15 Maart 1889.

Waarom maken zich toch de kerken van
Reitsum en Bunschoten niet op, om de
ingewikkelde kerkelijke quaestie principieel
voor den Hoogen Raad te brengen?

Deze kerken verkeeren in exceptioneelen
toestand.

In haar midden is de Reformatie door
heel de vergadering der geloovigen als een
enig man tot stand gebracht.

Hier moet dus het pleit uitgemaakt, of,
zelfs als alle leden eener kerk saam zich ont-
trekken aan het in 1816 geleide kerkver-
band, de rechter toch de bezittingen dezer
kerk zal toewijzen aan de Haagsche Synode.

Nu is het ons tamelijk om het even, hoe
zulk een procedure uitvalt.

In goed en geld school nooit de kracht
der kerk van Christus. Berooving van haar
goed bleek veeleer steeds een gezegend
middel om haar peestelijk te doen opwaken.

Maar wat ons wel veel waard zou zijn,
is een beslissing van den Hoogen Raad op
de principieele quaestie.

Die is er nog niet.

Die toef nog.

Immers wat incidenteel in het proces der
Amsterdamsche kerkvoogdij werd uitge-
maakt, beslist de hoofdquaestie niet.

En toch het moet tot een beslissing
komen.

Alleen dat geeft rechtszekerheid en kan
een einde maken aan de bestaande spanning.

Verklaart dan de Hooge Raad, dat zelfs
in een geval als zich te Reitsum en te
Bunschoten voordoet, een heel dorp uit
zijn eigendom ontzet moet worden, dan
zal oit nu wel geen recht in hooger zin
zijn; maar we zullen dan ten minste weten,
dat dit als recht in *lager zin* voor onze hui-
dige Nederlandsche saamleving geldt.

En reeds dit zal ruste geven!

We herinnerden onlangs hoe de Recht-
banken van Assen en Arnhem in vroeger
dagen (in 1865 en 1881) geheel decaele
quaestien die thans voor den rechter zijn,
in vlak tegenovergestelde zin uitmaakten.

Besluit nu de Hooge Raad, dat het recht
thans anders is geworden, dan ligt in die
wisseling der rechtsovertuiging hoop te
meer, dat er op een tweede wisseling in
later jaren kans blijft.

Ziehier een tegenstrijdigheid, die haar
oplossing wacht.

In de Synodale kerk meenen velen neg
altoos deswege met een goede conscientie
te kunnen blijven, omdat, gelijk ze zeggen,
ook de Synodale kerk nog altoos op de
basis van de *Drie Formulieren van eenig-
heid* staat.

Daarentegen met de *Vrije Universiteit*
moet gebroken, omdat deze Universiteit in
zake het kerkrecht eene overtuiging voort-
plant, die volgens hun beweren, niet ge-
heel met de *Drie Formulieren van eenig-
heid* strookt.

Is dit nu niet meten met twee maten?

In de Synodale kerk ligt de *Belijdenis*
dood in de kist; heel haar organisatie is
er mee in strijd; de meest openbare af-
wijking van elk artikel dezer *Belijdenis*
wordt strafeloos geduld; voorzitter der
Synode is een man die niet elk mysterie
der Christelijke *Belijdenis* gebroken heeft;
kortom er is geen dwaling denkbaar, die
niet vrijelijk op haar erf bloeit. Van Tucht
geen sprake. De *Belijdenis* mag voor dood
in de kist liggen. Een vin verroeren mag
ze niet.

Dit zou er dus mee gelijk staan, alsof
President-Director der Vrije Universiteit
een godloochenaar was; schier al haar Cu-
ratoren en Hoogleraren Modernen of Gro-
ningen; ja, alsof van handhaving van het
Gereformeerde beginsel geen sprake meer
moet zijn.

En toch, desniettemin, houdt men
zulk een kerk de hand boven het hoofd,
en acht men het onoorloofd met haar
te breken, alleen maar omdat de aloude
Belijdenis nog dood in de kist ligt.

Aan de *Vrije Universiteit* daarentegen,
leefde die *Belijdenis* nog frisch en krachtig.
Niemand heeft macht of invloed, die haar
niet onderteekent. Het Gereformeerde be-
ginsel voort te planten is haar enig doel.

Maar — op kerkrechtelijk standpunt, zoo
geeft men voor, — loopt ze niet geheel
zuiver. En deswege moet ze nu ondermijnd,
prijsgegeven en vernietigd.

Gelijk men ziet, plaatsen we ons hierbij
geheel op het standpunt onzer bestrijders,
en gien uit van de onderstelling, dat zij
gelijk hebben in het brandmerken van ons
kerkrechtelijk standpunt. Iets wat we na-
tuurlijk volstrekt niet toegevend, ten
vaak beschuldigden, dat zij en niet wij op
kerkrechtelijk standpunt in bittere dwa-
ling vervielen.

Maar goed, aangenomen eens dat zij gelijk
hebben, dan nog vragen wij: Is dat manna-
taal? Is dat het zeggen van oprechte lie-
den? Is dat het oordeel van een rechtvaar-
dig oordeel?

In de *Synodale kerk* blijven, hoe ook
alles er ontvond is, omdat de *Belijdenis*
nog dood in de kist ligt.

En daarentegen de *Vrije Universiteit*,
die nog geheel uit de *Belijdenis* leeft, af-
breken, omdat ze op één punt, 30 men
voorzindt, afwijkt.

De lezer, vooral de Synodale lezer, ant-
woordt!

Voor twee weken vestigden we de aan-
dacht op de belangrijke uitspraak van de
Rechtbank te Arnhem in 1865, waarbij
was uitgemaakt: 1°. dat niemand be-

schouwd mocht worden, als zich te
hebben afgescheiden van eenig kerkge-
nootschap, zoolang hij dit zelf weersprak;
en 2°. dat een plaatselijke kerk door uit
het verband te treden, in niets haar rechte
als plaatselijke kerk verloor, maar als
plaatselijke kerk onder haar kerkeraad voort
bleef bestaan.

Thans lette men een oogenblik op de
even gewichtige uitspraak van de Recht-
bank te Assen, die op 20 Juni 1881 (zie
Weekblad van het Recht No. 4735) eene
beslissing in gelijken zin nam.

Het gold toen de Christ. Geref. kerk
van Nieuw-Amsterdam in Drente, die in
1870 gesticht was, en zich had aangeslo-
ten aan het Christ. Geref. kerkgenootschap;
maar daarna, zich van dit kerkverband
had losgemaakt bij kerkeraadsbesluit van
13 April 1879. Tegen dit besluit kwam
een deel der kerk, geholpen door de classis
in verzet, en nu had de Rechtbank uit te
maken, wie eigenaar van het kerkgebouw
zou zijn.

Hierbij merke men op: 1°. dat de kerk
van Nieuw-Amsterdam door toe te treden
tot het kerkverband der Christ. Geref. kerk
zich veel vaster verbonden had aan het
Reglement van 1869/70, dan eenige kerk
in dolantie ooit gedaan had aan het Sta-
tuut van 1816/52; en 2°. dat het hier
precies een geval gold als thans voorkwam
te Zuidland, Wetsinge—Sawert, Hijaard
en waar niet al, dat namelijk de kerkeraad
een besluit tot uittreding had genomen;
deze kerkeraad in bezit van kerk en pasto-
rie was gebleven; en nu door een tegen-
kerkeraad van de organisatie beide werden
opgeheft.

En wat oordeelde nu in 1881 de Recht-
bank van Assen?

Dit:

dat ter beoordeeling der eischers toetsem-
men te deelen, in de eerste plaats moet worden
onderzocht, of de Chr. Geref. kerk van Nieuw-
Amsterdam zoo ze uit het kerkverband is getreden, des-
niettemin staande als dezelfde, maar nu niet
meer onderhoofde, gemeente bleef bestaan;

dat deze vraag bevestigend moet worden
beantwoordd;

dat, naar der gedachten niet betwiste voor-
stelling, de gemeente in quaestie, nu 10 jaren
geleden, als Chr. Afgescheide gemeente is opge-
richt en zich later bij het Chr. Geref. kerkge-
nootschap heeft aangesloten;

dat uit niets blijkt, dat zij door de vrijwil-
lige toetreding tot het kerkgenootschap de ver-
plichting heeft op zich genomen om daarmede
voor immer of tijdelijk verbonden te blijven;

dat de door de Chr. Geref. kerk aanvaarde
„kerken-ordeningen” van de Synode van Dord-
recht van 1618 en 1619, die nog altijd de
hoofdstaam is van haar kerkrecht, reeds bijkens
haar opschrift, uitgaat van het beginsel, dat
elke gemeente is een op zichzelf staand kerk-
genootschap;

dat zij ten aanzien der regeering, een uiterst
lossen, bijna onmerkbaar band leggende tus-
schen de verschillende gemeenten, deze be-
schouwt als zelfstandig, zichzelf regeerende
kerken;

dat naar deze beginselen het loslaten van
het kerkverband e. g. geen invloed had op
het zelfstandig voortbestaan der gemeenten;
dat thans de vraag rijst, of zij, die mede-
werkten tot het besluit om het kerkverband
op te zeggen, voor het geval, dat dit besluit,
als niet wettig tot stand gekomen, de gemeente
niet bindt, zich reeds daardoor, gelijk de
eischers bewezen hebben, afgescheiden hebben
van de bestaande Chr. Geref. kerk te N.-A.;

dat ook deze vraag ontkennend moet wor-
den beantwoordd;

dat immers, in het gesteld geval het bewust
besluit eenvoudig geacht moet worden niet te
bestaan, en de gemeente als vroeger in het
kerkverband zou zijn gebleven;

dat enkel het stemmen voor het voorstel tot
opzegging van het verband, het medewerken
tot het besluit, dat beschouwd moet worden
als niet genomen, de afscheiding van de ge-
meente niet medebrengt van hen, die voor
stemden; ook niet van de leden van den ker-
keraad, die tot het zoogenaamd besluit mede-
werkten, en daarvan kennis gaven aan de be-
trokken kerkbesturen *zonder meer*;

dat daardoor allen de leden van den ker-
keraad ook hunne betrekking niet konden ver-
liezen, en van verkiesing van een nieuwen
kerkeraad, tot leden waarvan de eischers ge-
kozen zouden zijn, geen sprake kan wezen;

dat de eischers de afbreiding van de Kerken-
ordening van den 13den April '79 enkel en
alleen gronden op het blijkens notariële acte
van dien dag geconstateerd besluit en de
mededeeling daarvan aan betrokken kerkbe-
sturen;

dat onder deze omstandigheden het door de
eischers tot staving hunner beweerde qualiteit
aangeboden bewijs tot niets kan leiden;

dat misdien op de sub II gestelde vragen
een ontkennend antwoord wordt gegeven:
gezien art. 5 Burgerlijke Rechtsvordering;
recht doende enz.;
verleent de gedaagde de gevraagde akten;
passeert het aangeboden bewijs;
verklaart de eischers q. q. niet ontvankelijk
in hunnen eisch;

verwijst hen in privé in de kosten van het
geding.

(Zie *Weekbl.* v. h. *Recht* no. 4735).

Men ziet dus dat de Rechtbank van
Assen uitmaakte:

1°. Een kerkeraad in het Synodaal ver-
band, die een besluit neemt om met zijn
kerk uit dit verband uit te treden, gaat de
perken van zijn bevoegdheid niet te buiten.

2°. Zulk een kerkeraad verbindt door
zulk een besluit heel de gemeente.

3°. Een aldus uitgetreden kerk is en
blijft ook na uittreding hetzelfde plaats-
elijke kerkgenootschap, dat het onder het
kerkverband was.

4°. De Synodale organisatie heeft over
zulk een kerk niets meer te zeggen.

5°. Kerk en pastorie blijven in het bezit
van den kerkeraad die uittrad.

Just dus wat in 1865 te Arnhem werd
uitgemaakt.

En nu vragen we, is het nu toch niet
vreemd, dat de Rechter *vóór* het Conflict
tot twee malen toe in precies gelijke zaken
een uitspraak deed geheel in den geest
van wat de kerken in dolantie preten-

des en; en dat nu, na het Conflict, opeens
alle Rechtbanken en Hoven het met Assen
en Arnhem in 1865 en 1881 oneens zijn,
en vlak andersom beslissen?

Voor al van Arnhem is dit vreemd, dat én
in 1865 én in 1881 in zulk een geval recht
sprak, en nu de zaak juist andersom uit-
wees.

Theorien van Kerkquivering.

I.

Met klimmenden aandrang kwam sedert
de dagen der Fransche Revolutie de vraag
naar de beste wijze van *Kerkquivering*
weer aan de orde.

Niet slechts toch dat er tusssen het
ideaal der kerk van Christus en de kerk
die men voor zich zag, een bedenkelijke
klove begon te gopen; maar erger nog, de
fundamenteel zeiven van het kerkelijk ge-
bouw waren losgeworpen; en luidkeels begon
men van alle kant te roepen, dat van de
aloude kerk heel iets anders moest gemaakt.

Gelijk men onze oude driedekkers in
logge, lompe drijvende batterijen heeft om-
geimmerd en heel onze oude oorlogsvloot
heeft omgezet in een vloot van panter-
schepen en torpedo's, zoo ook moest de
kerk van Christus *gemoderniseerd* worden.
Al het oude werd, als verouderd, onbruik-
baar verklaard. Fonkelnieuw zou alles
worden.

Bijna tragisch is het, thans in 1889 nog
eens de artikelen en vlugschriften, vol gloed
en moed, te herlezen, waarmee de predi-
kers dezer nieuwigheden in de jaren 1850—
1860 de god gemeente voorspraaken, dat
zij nu eerst den Bijbel eens recht op zijn
prijs zou leeren schatten; dat het leven
der vroomheid door hen eerst in wijderen
kring zou worden uitgebreid om als een zuur-
deesem heel onze maatschappij te doorsuren;
hoe, mits men maar de oude dogmata opwerpe,
en boeiende menscheijke taal sprak, onze
kerkgebouwen onder het gehoor der mo-
derne predikers welhaast vol zouden loopen;
en hoe, dank zij de veerkracht waarmee
hun critiek door dorst tasten, welhaast de
religie een der meest gevierde machten zou
worden in onze moderne saamleving.

Ernest Renan, na Strauss en Bauer, zou
de apostel onzer negentiende eeuw zijn!

Thans haalt men schier in mededogen
de schouders op over de hoelheid en sap-
loosheid van deze toch oprecht gekoesterde
verwachtingen.

Lees thans de *Hervorming* maar, en ver-
gelijk haar gedempten, schier huisklaar
toon met het protestisch gebel dat eertijds
door de lucht kwam daveren, en de *Fata
morgana* is openbaar.

Doch juist door deze bittere teleurstel-
ling onzer moderne theologen, is het ker-
kelijk vraagstuk met kracht op den voor-
grond gedrongen. Deze nieuwe heresie
heeft haar kostelijke vrucht gedragen in de
prikkeling van veel sluimerende kracht. En
waarin thans de tegenstanders der Modernen
ook mogen verschillen, allen stemmen over-
een in den wensch en de bede, dat we hoe-
eer hoe liever uit den onoverwinnelijken ker-
kelijken toestand, die het Gods rijk op-
houdt, in beter en helderder vaarwater
mochten geraken.

Toch richt zich daarom aller wensch nog
niet op eenzelfde doel.

Men is daartoe van te verschillende her-
komst.

Vergeet toch niet, dat lang niet alles
Gereformeerd was, wat in de jaren der